

L'assentament institucional del Braç Militar i les conferències dels comuns

The consolidation of the Braç Militar as an institution and the conferències dels Comuns

per *Eduard Martí Fraga*

Universitat Internacional de Catalunya

RESUM:

Actualment és conegut l'important paper que va tenir el Braç Militar durant la guerra de Successió. Aquest prestigi es va forjar especialment a la darrera del segle XVII, quan el Braç va començar a reunir-se en conferències amb el Consell de Cent. El reconeixement del Braç com a interlocutor vàlid per tenir conferències suposava afermar el seu prestigi social. Però aquest reconeixement va topar amb la negativa dels diputats a tenir conferències amb el Braç. L'article exposa els processos d'institucionalització del Braç Militar a la fi del segle XVII. En aquest context, les conferències de comuns van esdevenir un instrument per reforçar el lideratge polític del Braç Militar i afirmar-se en igualtat de condicions amb la resta de comuns.

PARAULES CLAU:

Braç Militar, Conferència dels Comuns, Diputació del General, Consell de Cent.

ABSTRACT:

The important role played by the *Braç Militar*, the collective body of the Catalan nobility, during the War of Succession has by now been well established. The reputation which allowed it to play such a role was forged in the late seventeenth century, when the *Braç* began to meet in conference with the *Consell de Cent*, the city council of Barcelona. This recognition, however, was hampered by the «Diputats» refusal to have talks with the *Braç*. The article traces the process of institutionalization of the *Braç* in the late seventeenth century. The practice, which developed at the time, of calling meetings of the so-called *Tres Comuns*, i.e. the *Diputats*, the *Consell de Cent*, and the *Braç Militar*, gave the last political leverage and gradually placed it on an equal footing with the other two institutional bodies.

KEY WORDS:

Braç Militar, Conferència dels Comuns, Diputació del General, Consell de Cent.

El 5 de novembre de 1696 els diputats rebutjaven tenir conferències amb els representants del Braç Militar per celebrar la millora de la salut de Carles II. La resposta de la noblesa no estava exempta d'acritud: «major era lo sentiment tenia lo

Bras de no haver merescut ni lo tractarse ni vencerse les dificultats».¹ Què havia passat? L'actitud de la Diputació ens pot sobtar. Pere Molas ha afirmat que a la darrerria del segle XVII i durant la guerra de Successió, «el Brazo se había convertido en un contra poder de la autoridad real, presentándose en materias de estado como defensores del sistema constitucional catalán».² Morales Roca, per la seva banda, ha mostrat com va ser amb Carles II «cuando adquiere mayor preponderancia el papel político del Brazo Militar».³ Els mateixos contemporanis ho sabien, com ara Josep Patiño, el qual reconeixia el 1715 que el Braç «de algunos años á esta parte [...] se había hecho formidable y se entrometían en todas las materias de estado».⁴ Si això és així, com s'explica que el 1696 la Diputació rebutgi col·laborar amb una institució que defensava les Constitucions de la Terra?

En els seus darrers escrits Núria Sales no ha deixat de recordar-nos la importància d'aquest Braç Militar laic,⁵ que juntament amb la Conferència dels Tres Comuns van tenir uns papers «decisius i potser decididors en la presa del partit austriacista de 1705 i al llarg de la Guerra de Successió».⁶ La historiadora ha posat de manifest la necessitat d'estudiar amb més profunditat aquests dos organismes institucionals «que han passat desapercebuts» per a la historiografia actual.⁷ Seguint el seu impuls, en els darrers anys han sorgit alguns estudis que mostren la història d'aquestes institucions i el paper fonamental que jugaren en la primera dècada del segle XVIII.⁸ Dificilment es pot entendre la rellevància política que va adquirir el Braç Militar durant els anys

1. ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ (ACA), Llibre de Deliberacions de Braç Militar, G-69, vol. VI, f. 310v. D'ara endavant LLDBM.

2. P. MOLAS, «Felipe V y la nobleza Catalana», Conferència pronunciada en el Real Cuerpo de la Nobleza de Cataluña, Barcelona, 4 d'abril de 2001, 5-15, 10.

3. F. MORALES ROCA., «Privilegios nobiliarios del Principado de Cataluña. Reinado de Carlos II 1665-1700», *Hidalguía* 153, 1979, 177-201, 187.

4. S. SANPERE I MIQUEL, *Fin de la Nación Catalana*, Barcelona, Editorial Base, 2001.

5. Cfr. N. SALES, *De Tuïr a Catarroja, Estudis sobre institucions catalanes i de la Corona d'Aragó*, Catarroja, Afers, 2002, 93; vegeu també N. SALES, «Pròleg», *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2005, vol. IX, XII.

6. N. SALES, «Diputació, síndics i diputats. Alguns errors evitables», *Pedralbes* 15, 1995, 95-102, 96.

7. N. SALES, «Podem parlar de la Catalunya dels Àustries com d'un Estat? On rau l'estatalitat en les monarquies compostes?», *Manuscrits* 15, 1997, 22-31, 31.

8. La bibliografia sobre el Braç Militar cada vegada és més gran, tot i que encara ens queden coses per saber. Cfr. E. MARTÍ, *La classe dirigent Catalana*, Barcelona, Fundació Noguera, 2009, 71-110; A. SIMÓN, «El Braç Militar de Barcelona segons un cens del juny de l'any 1641. Composició i actituds polítiques», *EDHAP* XXVI, 2008, 231-253; J. AMELANG, *La formació de una classe dirigente: Barcelona 1490-1714*, Barcelona, Ariel, 1986, 98 i s.; M. RIBOT I IGLESIAS, «Activitats polítiques de la noblesa barcelonina durant el regnat de Carles II», *II Congrés d'Història del Pla de Barcelona*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1985, vol. II, 453-463; F. DE SALVADOR, «El Real Cuerpo de la Nobleza, antiguo Brazo Militar del Principado de Cataluña y condados de Rossellón y de Cerdaña», *Hidalguía* 5, 1957, 369-376. Entre les obres clàssiques que parlen del Braç Militar, potser la més extensa és A. A. PI I ARIMON, *Barcelona Antigua y Moderna*, Barcelona, Librería Politécnica de Tomás Gorchs, 1854, vol. II, 1136, 341-348. Sobre les conferències dels Tres Comuns vegeu E. MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns (1697-1714) Una institució decisiva en la política catalana*, Barcelona, Pagés Editors, 2008.

de la guerra de Successió sense conèixer la història de la Conferència. La Conferència dels Tres Comuns va ser un dels «camps de batalla» en el qual s'enfrontaren el Braç Militar i la Diputació del General per la preeminència social i política. Fou un enfrontament llarg, que comença a la darrerria del segle XVII i que finalitza amb la confirmació del procés de minorització política de la Diputació.⁹ La Conferència dels Tres Comuns és el punt i final de l'enfrontament, però com va començar? En les properes línies procurarem dibuixar alguns dels *altres* escenaris del conflicte.

L'assentament del Braç Militar 1684-1697

La situació militar va ser un dels factors que més va determinar les relacions entre les institucions catalanes i la monarquia durant la segona meitat del segle XVII. A la guerra d'Holanda de 1684, cal afegir la guerra dels Nou Anys entre 1689 i 1697, la qual va comportar, a banda de l'ocupació del territori del nord de Catalunya, que la capital fos bombardejada sis vegades entre 1691 i 1697. La debilitat de les tropes castellanes, afegida al greu problema dels allotjaments, qüestions ben estudiades per A. Espino,¹⁰ van caracteritzar aquest període. A tot això caldria afegir els problemes produïts per la revolta dels Gorretes de 1687 i 1689 i la fracassada conspiració francesa de 1691.¹¹ En aquest context de debilitat es va posar de manifest la fortalesa de les institucions catalanes per defensar les Constitucions. Dantí ja ens va mostrar que la implicació de la Diputació en la Defensa del Principat va ser «completa», seguida de prop per un Consell de Cent que qüestionava el seu liderat-

9. Sobre la minorització política de la Diputació vegeu E. MARTÍ, «La Diputació del General sota Felip V i Carles III, l'Arxiduc (1700-1714)», dins *Diversos Autors, Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2011, 221-241, especialment 233-239. Com recorda Eva Serra per al cas de la vicerrègia de 1700, «La Diputació va anar a remolc dels fets, tot intentant, però, mantenir el prestigi d'institució de Govern». Cfr. E. SERRA, «Voluntat de sobirana en un context de canvi dinàstic», dins *Diversos Autors, Una relació difícil. Catalunya i l'Espanya Moderna*, Barcelona, Editorial Base, 2007, 109-180, 117. Una visió alternativa, a través de l'ascens del Consell de Cent a E. MARTÍ, «La classe dirigent de Barcelona i la Conferència dels Tres Comuns. Una relectura del poder del Consell de Cent en el tombant del segle XVII», *XII Congrés d'Història de Barcelona*, Barcelona, AHMB, Barcelona, 30 de novembre-1 de desembre de 2011. Treball inèdit.

10. A. ESPINO, «Ejército y sociedad en la Cataluña del antiguo régimen: el problema de los alojamientos (1663-1689)», *Historia Social* 7, 1990, 19-38. El problema dels allotjaments va ser una preocupació constant durant tot el període, tal com mostra el dietari de la Generalitat. Vegeu els estudis introductoris de J. M. TORRAS I RIBÉ, «Pròleg», *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. VI, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2000, XXII-XXIII; J. DANTÍ, «L'afebliment de la Generalitat. 1674-1689. Fidelitat Institucional incapacitat econòmica», *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. VI, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2003, XVIII-XX. Sobre la situació militar durant tot el període vegeu A. ESPINO, *Cataluña durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana. 1679-1697*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1999 (Monografies Manuscrits 5); A. ESPINO, «La monarquia hispànica, Cataluña y la Guerra de los Nueve años», dins C. MARTÍNEZ SHAW (ed.), *Historia moderna historia en construcción*, Lleida, Milenio, 1999, 477-495.

11. Cfr. J. ALBAREDA, «Entre França i Espanya: actituds dels grups dirigents catalans a fins del segle XVII», *Pedralbes* 13, 1993, 167-181, 172.

ge polític.¹² Per la seva banda, Eva Serra ha afirmat que durant aquells anys, «la debilitat política no impedeix a la Generalitat una invocació constant a les Constitucions i en especial la de l'observança».¹³ En aquest sentit, l'aparició en l'escenari institucional d'un Braç Militar tremendament actiu, suposava una novetat.

Va ser sobretot a partir de la dècada dels noranta quan l'estament de la noblesa va tenir un paper cabdal en la defensa del Principat, ja fos a través de l'oferiment de donatius per al recobriment dels presos el 1690,¹⁴ per reforçar les defenses de la ciutat de Tremp el 1692,¹⁵ o la implicació en la reconstrucció dels baluards de la muralla de Barcelona el 1693.¹⁶ En tots els setges i atacs que va patir la ciutat de Barcelona s'observa una implicació directa del Braç en la defensa, que es posa al servei del governador i del Consell de Cent i nomena nobles per a què dirigeixin les esquadres de la ciutat, vigilin els portals i cedeixin les seves carrosses per transportar materials.¹⁷ Al dietari del Braç trobem nombroses ambaixades i representacions al rei i al virrei en què la noblesa es posa als peus de les autoritats reials «offerint sacrificar sas vidas y haciendas de tots los particulars del Bras».¹⁸ Menció especial mereix el setge de 1697. Mentre la Diputació abandonava la ciutat, el Braç es va quedar per liderar amb els consellers la defensa. El seu protagonisme no es va quedar només en les qüestions purament militars. Els allotjaments van ser un altre dels principals cavalls de batalla. De res va servir el contundent memorial justificatiu del privilegi dels seus membres per no allotjar soldats que el Braç va publicar el 1684.¹⁹ Al llarg dels anys següents, les infraccions comeses per les universitats van ser constants i la noblesa no va deixar mai de sortir en la seva defensa.²⁰ Una defensa que englobava tots els membres de l'estament, ja fossin nobles, cavallers, ciutadans honrats o gaudints, la qual cosa indicava l'ampli espectre social que el Braç representava.

A més, caldria afegir la defensa aferrissada del Braç dels drets individuals i de la legalitat vigent. El 1672 la noblesa demanava a la Diputació que sortís en la de-

12. DANTÍ, «Lafebliment de la Generalitat...», XVII.

13. E. SERRA, «La Generalitat de Catalunya entre 1652 i 1700», dins Diversos Autors, *Historia de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2011, 199-220, especialment 209-210.

14. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 795r.

15. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 880r.

16. LLDBM, G-69, vol. V, f. 34v, 19 de juny de 1693.

17. El Dietari del Braç Militar està ple d'aquestes actuacions, incloent la llista dels nobles que dirigeixen les esquadres. Només per citar alguns casos podeu consultar els de 1684 (LLDBM, G-69, vol. IV, f. 137) i 1694 (LLDBM, G-69, vol. V, f. 162). El tema de les carrosses té més complexitat del que sembla. El 1691 el Braç decidia que aquesta cessió es fes a través de torns, per tal que tots els nobles hi participessin. Cfr. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 845r, 1 d'agost de 1691.

18. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 581r.

19. El memorial es pot trobar, entre altres llocs, a LLDBM, G-69, vol. IV, f. 106r.

20. Com bé recorden Dantí i Albareda, darrere de la conflictivitat pels allotjaments hi ha també un component antisenyorial. Cfr. DANTÍ, *Aixecaments populars als Països Catalans 1687-1693*, Barcelona, Curial, 1993, 106-110; ALBAREDA, «Els dirigents de la revolta pagesa de 1687-1689: de barretines a botiflers», *Recerques* 20, 1988, 152-170, 153.

fensa de Josep Vega, governador de Cardona, i el 1682 de Francesc Casas, burgès honrat de Perpinyà.²¹ Semblantment l'any 1696 s'implicava en temes tan variats com ara la jurisdicció de l'abat de Ripoll o l'alliberament del baró de San Vicens, empresonat.²² De tots ells, potser l'episodi més conegut és el de 1686-1687 sobre l'actuació de Manel de Llupià, portantveus del general. L'enfrontament entre el Braç Militar i la Diputació va ser tan gran que la noblesa hagué de recordar als diputats «que ningú desitja ab més anhelu que las generals constitucions usos y costums de la pàtria tingan la observança que lo molt illustre Bras Militar».²³ De res va servir la intercessió del Consell de Cent i el Capítol per calmar el malestar del Braç Militar, que sentia qüestionada la seva autoritat.²⁴ Aquesta malfiança vers els diputats en la defensa de les Constitucions encara es podia percebre el 1696, quan la Junta del Braç acordava sortir en defensa d'un soldat i que, en «en cas lo molt il·lustre consistori no obrés cosa, la molt il·lustre Junta contuás aquelles diligencias li aparexerà».²⁵ Durant el conflicte dels Gorretes, el Braç va actuar al costat de la resta dels comuns en defensa de la legalitat vigent i el servei de la monarquia, tot i que van ser la Diputació i el Consell de Cent qui van portar la iniciativa.²⁶

Tota aquest ampli ventall d'activitats del Braç tingué com a conseqüència el creixement del seu prestigi social. L'any 1694 el virrei marquès de Villena demanava a la noblesa que s'impliqués directament en la reconstrucció de la muralla de Barcelona, perquè «ab lo exemple i autoritat de la noblesa se assegurarà lo bon logro».²⁷ El lideratge que podia exercir sobre el poble en certs moments era molt considerable. No per casualitat, a mitjan 1693, els consellers protestaven al Braç Militar pel fet de no haver nomenat capitans per a totes les esquadres de la ciutat, ja que les que no en tenien, «aparexerian poch autoritzades [...] si no eren capitanejades com les demés per personas del gremi militar».²⁸ De fet, el 1691 era la mateixa Ciutat la que, «desitjosa de encontrar lo acert», demanava consell al Braç Militar sobre les actuacions per dur a terme una vegada havia finalitzat l'atac francès.²⁹ A partir de 1693

21. Cfr. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 10 vol., 1994-2008, vol. VII, 461 i vol. VIII, 592. D'ara endavant els citarem com a DDP, indicant-ne el volum i la plana.

22. Cfr. LLDBM, G-69, vol. V, f. 243v i 286r.

23. DDP, vol. VIII, 884.

24. Cfr. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 335r i 356r.

25. LLDBM, G-69, vol. V, f. 234r.

26. Sobre el conflicte dels Gorretes, a banda de l'obra clàssica de DANTÍ, *Aixecaments populars...*, resulta imprescindible el recent estudi d'Antoni Simon, A. SIMON, *Del 1640 al 1705*, Valencia, Publicacions Universitat de Valencia, 2011, 155-213. Simon recull algunes reflexions i cites sobre el paper que va tenir el Braç Militar durant aquell conflicte (vegeu especialment 166, 186, 195, 198 i 209). Una altra font imprescindible són els estudis de J. ALBAREDA, «Catalunya a finals del segle XVII. La continuïtat de la revolta», dins Diversos Autors, *La revolució catalana de 1640*, Barcelona, Crítica, 1991, 291-317; i «Entre França i Espanya...»; vegeu també LLDBM, G-69, vol. IV, f. 410 i s.

27. LLDBM, G-69, vol. V, f. 110r.

28. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 13v.

29. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 828r. Una cosa semblant féu el 1692 en el següent bombardeig de la ciutat. Cfr. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 875r.

la ciutat de Girona en no poques ocasions va mantenir una correspondència amb la noblesa catalana per informar de la situació militar de la frontera, com ara el 4 de juny de 1693 o el 29 de maig de 1694.³⁰ Era un altre signe que confirmava la difusió arreu del Principat del paper exercit pel Braç. La Corona tampoc va ser aliena a aquest procés. Molt significativament, el 1679 Carles II acceptava atorgar la categoria d'ambaixador de la Ciutat i Diputació al compte de Plasència precisament per ser «miembro del Brazo Militar, que tanto ha sabido grangear siempre en las ocasiones el real agrado de su magestad».³¹ Com afirma Morales Roca, el poble català «reconoció al estamento de los caballeros y gentilhombres su liderazgo en la defensa de la libertad y del bien común del Principado».³² Així, el 1690 Carles II els atorgava el títol de «fidelíssims» i el 1694 el tractament d'ambaixadors als seus enviats a la Cort.³³ Semblantment, el 1698 el virrei Darmstadt féu que la banda dels cavallers catalans fos la insígnia dels membres del Braç Militar. Aquests mèrits augmentaren durant els anys de la Guerra de Successió: el 1706 Carles III concedia la dignitat de *grande de España* als oficials del Braç i el 1707 el privilegi que el protector anés precedit de dos macers.³⁴

Però aquests mèrits són el final d'un llarg procés d'afirmació institucional que va començar amb els Estatuts del Braç de 1602, tot i que el Braç Militar com a Institució va començar molt abans.³⁵ Al llarg de tot el segle XVII, amb un camí que no sempre va ser coherent, la noblesa catalana va intentar situar-se al capdavant de les institucions catalanes. Juntament amb moments de gran rellevància política com el cas de la vicerrègia dels bisbe Sentís el 1621 o el setge de Salses, el Braç també va manifestar moments de gran debilitat i d'absència de la vida política del país, com ara al començament del segle amb la persecució del bandolerisme o en alguns moments clau dels anys trenta.³⁶ En aquest sentit, resulta ben significatiu

30. Cfr. LLDBM, G-69, vol. V, f. 16r i s. i f. 155 i s.

31. DDP, vol. VII, 343, 16 de gener de 1679.

32. MORALES ROCA, «Privilegios nobiliarios...», 187.

33. MORALES ROCA, «Privilegios nobiliarios...», 178.

34. A. DE FLUVIÀ, «Precedents històrics del real cos de la noblesa de Catalunya», Conferència pronunciada en el Real Cuerpo de la Nobleza de Cataluña, Barcelona, 1991, 12; vegeu també LLDBM, G-69, vol. IV; i MORALES ROCA, «Privilegios nobiliarios...».

35. Ja fa uns anys Miquel Pérez Latre va destacar que la data de 1602 és confosa, per la qual cosa «caldria endarrerir aquesta revifalla, en constatar durant els anys vuitanta del segle XVI l'existència paral·lela d'un actiu braç militar aplegant-se al capítol de la Seu». Vegeu M. PÉREZ LATRE, «Juntas de Braços i Diputació del General 1587-1593: Un presidi de cavallers conspirant contra sa Magestad?», *Pedralbes* 13, 1993, 281-298, 290. Del mateix autor, vegeu també *Llevar la Corona de su magestad*, Treball d'iniciació a la recerca, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1994.

36. John Elliott recull que al començament del segle XVII Andreu Roig escrivia al rei tot indicant que «quien entretiene a los bandoleros es alguna gente poderosa y algunos caballeros para conservar sus parcialidades». Vegeu J. H. ELLIOTT, *La revolta catalana, 1598-1640*, Vicens Vives, Barcelona, 1966, 111. Sobre el bandolerisme i el paper de la noblesa, es poden veure alguns elements a X. TORRES, *Els Bandolers. Segles XV-XVIII*, Eumo Editorial, Vic, 1991; i *La Vall de Torelló als segles XVI i XVII: una història de paraires i bandolers*, Eumo Editorial, Vic, 1995.

que la redacció del jurament que havia de fer Lluís XIII el 1641 fos redactat per una comissió de membres de la Diputació i el Consell de Cent, ignorant el Braç Militar.³⁷ Certament el Braç no es podia comparar en poder i prestigi amb la Diputació i el Consell de Cent: no tenia una casa pròpia on reunir-se i no tenia una font d'ingressos tan important com els diputats i consellers.³⁸ La lectura dels dietaris de la Diputació i del Consell de Cent mostra que el paper del Braç Militar va anar creixent progressivament, però que els temes realment importants gairebé sempre van estar en mans de diputats i consellers.³⁹ El Braç era ben conscient d'aquesta realitat, tot i que no sempre podia evitar-la. Així, per posar un exemple, el 5 de maig de 1684 es queixava que la Ciutat i els Diputats no l'haguessin comunicat que anaven a enviar al rei una representació, cosa que sí que havien fet el 1675.⁴⁰ Al llarg d'aquells anys, i especialment a partir de 1690, el Braç va començar a utilitzar els correus dels altres comuns per fer arribar les seves cartes i representacions.⁴¹ Encara més importants van ser els casos dels ambaixadors. És ben significatiu que el primer ambaixador oficial que el Braç Militar va enviar a la Cort de Madrid de què tenim constància va ser Narcís Descatllar el 1697, mentre que els altres comuns ho feien habitualment al llarg de tot el segle XVII.⁴² No van ser pocs els casos, com ara el 1672, el 1691 o el 1694, en què el Braç Militar també va utilitzar els ambaixadors de la Diputació o de la Ciutat per fer arribar les seves representacions al rei.⁴³ Va

37. DDP, vol. V, 1776. El Braç protestava perquè els acords no recollien els privilegis de la noblesa.

38. El Braç es reunia a una sala que els deixava la Diputació, al costat del Saló de Sant Jordi. Els seus ingressos derivaven de les aportacions que feien els membres de la corporació, quantitats que no sempre resultava fàcil de cobrar. El 3 de maig de 1684, per exemple, el síndic del Braç es queixava de la feina que suposava aquesta tasca i els pocs resultats. Cfr. LLDBM, vol. IV, f. 126r.

39. Una primera lectura del nombre d'ambaixades que es produeixen entre els comuns, posa de manifest que les ambaixades entre diputats i consellers, i entre aquests i els membres del Capítol barceloní, van ser molt més freqüents que no pas amb el Braç Militar. Cfr. *Manual de Novells Ardits*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1882-1975, 25 vol.; vegeu especialment els vol. XVIII-XXII. D'ara endavant el citarem com a MNA.

40. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 131r.

41. Així succeí el 1671 (DDP, vol. VII, 382), el 1675 (DDP, vol. VIII, 74), el 1681 (DDP, vol. VIII, 540) o el 1688 durant el conflicte dels Gorretes (DDP, vol. VIII, 968). Aquesta intensitat de correspondència augmenta especialment a partir de 1690. Vegeu, per exemple LLDBM, G-69, vol. 5, f. 699v, 760v i 856r.

42. De fet Narcís Descatllar va ser nomenat pel Braç Militar, però era la Ciutat qui pagava les despeses del seu viatge. Inicialment va ser nomenat ambaixador, tot i que després es rebaixà la seva categoria a enviat per agilitzar els tràmits protocolaris. Cfr. MNA, vol. XXII, 165, i LLDBM, G-69, vol. V, f. 381r. Sobre la figura dels ambaixadors dels comuns, freqüents al llarg de tot el segle, vegeu V. FERRO, *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al decret de Nova planta*, Vic, Eumo Editorial, Vic, 1987, especialment 279 i 386.

43. Per exemple, trobem que al juny de 1672 el Braç Militar utilitzava Lluís Sabater, ambaixador de la Diputació, per fer arribar una súplica de M. Àngels Alemany en favor del seu marit empresonat (cfr. DDP, vol. VII, 482); el 1691 feia el mateix amb Joan B. Planella, també ambaixador de la Diputació (cfr. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 799r); el 1694 ho féu a través de Josep Galceiran Sabastida, ambaixador del Consell de Cent (Cfr. LLDBM, G-69, vol. V, f. 159r).

ser el 23 de juliol de 1691 quan per primera vegada el Braç prenia la iniciativa i escrivia cartes al rei per demanar més reforços, alhora que demanava el suport de la Diputació i de la Ciutat.⁴⁴ Signe ben evident del lideratge que estava assolint a partir de la dècada dels noranta.

Els primers enfrontaments

Aquest lideratge va anar acompanyat d'un seguit de conflictes entre els comuns que posaven de manifest la voluntat clara del Braç Militar de ser considerat igual que la resta d'institucions. El primer es va produir al setembre de 1685, arran d'un enfrontament entre la Ciutat i la noblesa per determinar el tracte que s'havia de donar als ambaixadors que s'enviaven els comuns entre sí. El Braç, en els darrers anys, utilitzava habitualment un síndic per comunicar-se amb la resta de comuns, disconforme amb el tractament que rebien el seus ambaixadors.⁴⁵ Es va convocar una conferència de representants de consellers i noblesa en la qual s'acordà que els ambaixadors del Braç s'asseurién entre el conseller en cap i el tercer i entre el conseller segon i quart «que era lo major tractament que la Ciutat dona als ambaixadors dels comuns».⁴⁶ Semblantment, els ambaixadors de la Ciutat s'asseurién als dos costats del protector. Un enfrontament similar es produí el 1693 arran de la negativa del Braç a donar a la Ciutat el tractament «d'excel·lència» mentre que aquesta no tractés amb igual dignitat el Braç. L'enfrontament va ser dur, fins al punt que el 24 de maig la Ciutat comunicava que «havia cessat la mutua correspondència entre de Vostra Senyoria [el Braç] ab la ciutat».⁴⁷ Finalment els consellers cediren i acordaren donar aquest tractament també als membres de la noblesa. Més enllà de la seva importància, aquests episodis mostren el menyspreu a què en ocasions podia ser sotmès el Braç i com progressivament va aconseguir situar-se al mateix nivell que consellers i diputats.

Aquesta preocupació del Braç també es pot observar en altres camps. El 1684 la noblesa renovava un acord de 1637 i 1681 pel qual autoritzava el protector que, sense convocar tot el Braç, pogués donar la benvinguda a les mateixes autoritats que ho fessin la Diputació, el Consell de Cent i el Capítol de Barcelona.⁴⁸ Semblantment, el 1696, enmig del perill d'un nou setge de Barcelona, la noblesa autoritzava el protector a fer una ambaixada al virrei sempre que «dit senyor Protector tinga mateix poder i facultat del present Bras que tindrà y aportarà dit molt il·lustríssim Diputat eclesiàstic».⁴⁹ El 1691, la Ciutat i la Diputació ofereixen al virrei augmentar el terç que tenen per a la defensa del Principat. El Braç, per no quedar-se aïllat,

44. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 838v.

45. Entre 1673 i 1684 el MNA només constata que es produïssin 4 ambaixades entre els consellers i la noblesa (anys 1675, 1676, 1678 i 1780). La xifra augmenta enormement a partir de 1689.

46. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 238r.

47. LLDBM, G-69, vol. V, f. 6r.

48. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 142v.

49. LLDBM, G-69, vol. V, f. 261r.

acorda enviar cada dia dues persones al virrei per estar a la seva disposició.⁵⁰ Aquests i altres exemples que podríem posar manifesten una tensió continuada dins el Braç per no quedar-se enrere en l'actuació política, intentant en tot moment actuar igual que la resta de comuns. Fins i tot, en algunes ocasions va pretendre superar-los. El 1679 el protector va demanar precedir el Consell de Cent en el protocol de les celebracions de Sant Jordi.⁵¹ La reacció dels diputats, després de consultar els seus assessors, va ser no convidar el Braç a les festes, la qual cosa manifestava la rellevància política que atorgava la Diputació a cada un dels comuns. Els fets semblen palesar que, tot i la important tasca política que estava duent a terme el Braç, la Ciutat i la Diputació encara es resistien a atorgar a la noblesa una dignitat similar a la seva. Com va aconseguir el Braç Militar aquell prestigi tan gran que feia dir a Patiño el 1715, que «se había hecho formidable»? Una de les claus interpretatives es troba en les conferències de comuns.

Les conferències de comuns i el Braç Militar

Com és ben conegut, les conferències de comuns eren reunions de representants de les quatre institucions més influents del país: la Diputació del General, el Consell de Cent, el Capítol de Barcelona i el Braç Militar. Aquestes reunions, que seguien una tradició molt antiga, comencen a articular-se de manera més o menys espontània a partir de 1656 amb l'objectiu de coordinar la actuació entre les institucions en afers polítics, econòmics o socials que els afectaven conjuntament. Eren una manifestació del que Jesús Lalinde va anomenar «órganos políticos no institucionalizados»⁵² o el que Núria Sales ha qualificat com a «nous i flexibles organismes»⁵³ que apareixen durant el segle XVII. Les reunions tenien vàries característiques: els seus representants eren llecs (representaven a gent comú, no eren assessors) i no podien ser oficials dels comuns. Les conferències eren designades habitualment pel president de cada comú i la tradició feia que els llocs de reunió fossin de manera alternada les cases dels comuns, en funció de qui ho hagués demanat primer. En aquestes reunions els representants deliberaven posicionaments o actuacions comunes en afers com ara l'aixecament d'un terç, l'oposició a un decret reial, el càstig a infractors o la defensa del país. La Conferència habitualment emetia un consell o redactava tot un seguit de documents que presentava a cada comú, els quals podien acceptar o rebutjar aquestes decisions. Al llarg de tota la segona meitat del segle XVII les conferències sempre es van tenir entre dos comuns: el Consell de Cent amb la Diputació, el Consell de Cent amb el Capítol o el Consell de Cent amb el Braç.

Algunes d'aquestes conferències va ser realment importants, com ara les de 1675 o 1678, i molt especialment la de 1689, la qual va enviar una representació al

50. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 781r.

51. DDP, vol. VIII, 364.

52. J. LALINDE, *Iniciación histórica al Derecho español*, Barcelona, Ariel, 1998.

53. SALES, «Diputació i síndics...», 96.

rei molt dura, en què qüestionava la gestió del virrei Villahermosa.⁵⁴ Tot i així, la importància de les conferències va créixer enormement a partir de 1697, moment en el qual es va tenir la primera Conferència dels Tres Comuns de la Diputació, Consell de Cent i Braç Militar (el Capítol va rebutjar formar-ne part). La Conferència dels Tres Comuns fou un dels grans protagonistes dels anys de la guerra de Successió, liderant les institucions en la defensa de les Constitucions davant Felip V i Carles III, l'arxiduc. La seva actitud va ser tan ferma que el 1705 Felip les va suprimir per «los graves inconvenientes que de permitir dichas juntas se siguen a mi real servicio»⁵⁵ encara que en arribar el 1706 Carles III, l'arxiduc, es tornaren a legalitzar.⁵⁶

Més enllà de la inqüestionable rellevància política de la Conferència dels Tres Comuns, aquesta també va ser important perquè va suposar un procés d'igualació social i política de les institucions. El fet que les reunions fossin del mateix nombre de membres de cada comú, i que el lloc de reunió fos de manera alternada la casa de cada institució, assenyalava un igualitarisme institucional que suposava una autèntica revolució. En una societat tan marcada pel privilegi i la diferència, veure que el Consell de Cent i la Diputació compartien honors, poder i capacitat de decisió en els grans temes que afectaven tot el país significava posar fi a anys d'enfrontaments. En aquest sentit, l'aparició a partir de 1680 d'un Braç Militar cada vegada més dinàmic i influent, no va deixar de ser vist com un nou aspirant que no va ser ben rebut. En un altre lloc, ja s'han tractat les dificultats i els enfrontaments que van tenir els comuns entre 1697 i 1705 per definir com havia de ser la Conferència dels Tres Comuns.⁵⁷ Però aquests conflictes interns tenen la seva explicació última en els fets que succeïren entre 1684-1697, durant els quals el Braç va començar a penetrar amb més intensitat en la vida política del país.

Com hem dit abans, les conferències de comuns eren un fet habitual a partir de 1656. De totes elles, les conferències entre el Consell de Cent i la Diputació van tenir un assentament institucional més gran. Entre 1656 i 1690 els representants dels consellers i els diputats celebraren un total de disset conferències amb vuitanta-reunions diferents. El nombre de representants variava, però a partir de 1678, s'imposa el model d'una sisena de la Ciutat amb una novena de la Diputació. Semblantment, les conferències entre el Consell de Cent i el Capítol van ser freqüents entre 1668 i 1697, període durant el qual es constaten una vintena de reunions, sempre alternades i amb igualtat de membres. Ara bé, quan arribem al Braç Militar, constatem que la primera conferència de comuns es va produir el 1685 amb

54. Sobre aquesta conferència vegeu E. MARTÍ, «Los orígenes de la Conferencia de los Tres Comunes en la segunda mitad del siglo XVII», XIX Congreso de Historia de la Corona de Aragón. El compromiso de Caspe (1412), cambios dinásticos y constitucionalismo en la Corona de Aragón, Saragossa, 26-30 de juny de 2012.

55. MNA. vol. XXV, 8.

56. Sobre les conferències vegeu MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns (1697-1714)*...

57. E. MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns i el Braç Militar. Dues institucions decisives en el tombant del segle XVII*, Tesi doctoral, Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, 2008, 498 i s. i 529 i s. Un resum molt senzill a MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns (1697-1714)*..., 267-270 i 282-292.

el Consell de Cent i la següent data de 1693. Entre 1685 i 1697 el Braç només va tenir tres conferències amb els consellers, amb un total de disset reunions. Els següents quadres ens permeten veure aquesta realitat.

QUADRE 1
Les conferències de la Diputació i el Consell de Cent⁵⁸

<i>Data</i>	<i>Tema</i>
21.VI.1656	Aixecament d'un terç.
4.III.1660	Dret de l'escrivà d'assentar-se cobert davant els diputats.
28.IV.1660	La pragmàtica reial sobre la moneda.
14.IV.1666	Obligació del conseller segon d'actuar com a diputat reial en les funcions públiques.
2.VII.1668	La llibertat de presos i aquarterament de la cavalleria.
28.V.1672	Càstig a Agustí Medina per no pagar els drets de la ciutat.
12.III.1675	Assistència al jurament del virrei.
29.VII.1675	La precedència del conseller segon.
17.XI.1675	Situació militar i entrada de tropes franceses.
1.VI.1676	Assistència al jurament del virrei.
12.V.1678	Renovació del virrei Monterrey.
1.VI.1678	Situació militar del Principat.
27.VII.1678	Confecionar instruccions per al comte de Plasència.
24.IV.1682	Les càtedres de la Universitat Literària.
24.VII.1686	La designació del diputat reial com a conseller en cap.
23.III.1688	Plaga de llagostes.
6.X.1690	La situació militar i els abusos de les tropes.

Font: DDP, vol. VI-VIII; MNA vol. XVI-XX i Llibre de Deliberacions del Consell de Cent.⁵⁹

58. Una versió més extensa del quadre 1 es pot trobar a MARTÍ, «Los orígenes de la Conferencia de los Tres Comunes...». El quadre 2 ampliat es troba a MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns...*, 64. En el cas del quadre 3, que també es pot trobar en el mateix lloc que el quadre 2, la versió que presentem aquí ha estat amplificada. Als quadres només indiquem la data de la primera reunió de la conferència, sense recollir el nombre total de reunions que es van fer en cada ocasió.

59. ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE BARCELONA, Llibre de Deliberacions del Consell de Cent, 1B, II, 165-199.

QUADRE 2
Les conferències del Capítol de Barcelona i el Consell de Cent

<i>Data</i>	<i>Tema</i>
2.III.1668	Protocol a l'hospital de la Santa Creu en absència de l'arquebisbe de Barcelona.
5.VII.1672	Legalitat d'un pagament a la Inquisició pel manteniment dels palaus.
16.IX.1675	Vinguda de l'armada anglesa.
18.IV.1676	Sobre sant Oleguer.
10.X.1685	Extensió universal del rés a Santa Eulàlia.
25.III.1686	Assistència del Consell de Cent a la processó.
7.X.1688	Acció de gràcies per la fi de la plaga de llagostes.
1.VI.1690	Rés d'un tedèum.
23.V.1697	Setge de Barcelona.

Font: MNA, vol. XVI-XXII.

QUADRE 3
Les conferències del Braç Militar i el Consell de Cent

<i>Data</i>	<i>Tema</i>
2.XI.1685	Forma en què s'han de fer les ambaixades dels comuns.
2.VI.1693	Setge de Barcelona.
8.VI.1694	Setge de Barcelona.
23.V.1697	Setge de Barcelona.

Font: MNA, vol. XXII; i LLDBM G-69, vol. V.

Les xifres, tant en quantitat de conferències com en nombre de reunions són clarament inferiors als altres dos comuns. El retard del Braç a participar en una conferència de comuns palesa novament aquest rebuig o falta de relleu polític amb què les altres institucions el consideraven. De fet, no es constata que el Braç tingués cap conferència amb el Capítol ni amb la Diputació fins al 1697.

Però vist des d'una altra perspectiva, ens adonem que és precisament el prestigi polític creixent del Braç el que va facilitar la seva participació al joc de les conferències en la darrerria del segle XVII. En aquest sentit, és molt significatiu que a partir de 1689 la Junta d'Oficials del Braç comenci a donar facultat als membres de

les juntes menors per tenir conferències amb els altres comuns. No és casualitat que el 23 novembre de 1689, quan els Gorretes començaven a arribar a Barcelona,⁶⁰ el Braç Militar creés una junta específica «ab pleníssima facultat de tenir conferències ab los molt Il·lustres Consistori de la Deputació, Ciutat i Capítol, y poder per escriure a sa Magestat y altres qui convinga».⁶¹ Tant la Ciutat com el Capítol van respondre afirmativament a la petició de la noblesa;⁶² la Diputació, en canvi, va ignorar la demanda. Aquestes conferències no es van arribar a fer però marquen un punt d'inflexió important. Eren el primer signe d'un Braç Militar que començava a prendre la iniciativa. A la vegada, al 1689 s'inicia la guerra dels Nou Anys. El primer bombardeig de la ciutat es va produir el 1691 i davant aquest perill, el Braç va tornar a atorgar a la junta la capacitat de «tenir conferència amb dits comuns».⁶³ Novament aquestes conferències no es van arribar a produir, però el fet que en tres anys el Braç plantegi la possibilitat de tenir conferències dues vegades és indicatiu que alguna cosa estava canviant.⁶⁴ El 1693 davant un nou atac, la noblesa tornava a actuar de la mateixa manera i aquesta vegada la proposta tingué una bona acollida. El Consell de Cent demanava tenir conferències amb el Braç per tal de coordinar la defensa de la ciutat.⁶⁵ Els dies 2 i 4 de juny dos representants del Braç i dos de la Ciutat es reuneixen alternadament i acorden que les esquadres que seran capitanejades per la noblesa i altres col·laboracions del Braç en la defensa.

L'èxit d'aquesta mesura, i el comportament heroic dels membres de la noblesa durant el bombardeig, farà que l'any següent, amb el nou bombardeig francès, es repeteixin exactament els mateixos esdeveniments.⁶⁶ Però les conferències de 1694 són importants també per dues raons més: d'una banda, perquè es va proposar infructuosament la incorporació dels altres dos comuns de la Diputació i Capítol; de l'altra, perquè van tenir un desenvolupament molt més llarg i contundent que les de 1693. Els representants del Braç i la Ciutat es van reunir com a mínim deu vegades durant els dies que va durar el setge i, a banda de coordinar la defensa de la ciutat, també van acordar escriure al rei a través d'extraordinari o respondre les cartes de Girona.⁶⁷ Això ens mostra el poder que progressivament anava assolint la Conferència i, de retruc, el Braç, ja que participava en decisions i situacions que abans li eren alienes. La bona sintonia amb la Ciutat de Barcelona no es va aturar

60. El dia anterior ja hi havia hagut els primers morts i els Gorretes havien ocupat el coll de Montcada. Cfr. ESPINO, «Catalunya durante el reinado...», 89.

61. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 582v.

62. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 586r.

63. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 778r.

64. Efectivament, les conferències de 1685 les va demanar al Consell de Cent. Entre aquest any i 1689 no s'ha trobat cap vegada en què el Braç atorgui o doni capacitat a les juntes menors de tenir conferències amb els comuns. Cfr. LLDBM, G-69, vol. IV.

65. LLDBM, G-69, vol. V, f. 8r i 10v. Era la primera vegada des de 1685 que un comú demanava tenir conferències amb el Braç.

66. LLDBM, G-69, vol. V, f. 152v i 257r. Una explicació més detallada de les conferències de 1694 a MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns i el Braç Militar...*, 119 i s.

67. LLDBM, G-69, vol. V, f. 258r i s.

aquí. Tant el 1695 com el 1696 la situació militar no va ser millor i el Braç plantejarà infructuosament tenir conferències de comuns.⁶⁸ Tot plegat ens adonem com la conferència entre el Braç i el Consell de Cent havia esdevingut una cosa normal a la vigília del nou segle, ja que entre 1689 i 1696 hi havia hagut sis peticions de conferència, cosa que no havia succeït mai en les dècades anteriors. Era un signe clar del canvi de plantejament. El procés va culminar amb les conferències del Tres Comuns de 1697.

Una relació cada vegada més forta

L'experiència de 1691-1697 havia enfortit els vincles entre el Braç Militar i el Consell de Cent. El 27 de gener de 1694, enmig de la implicació de tota la noblesa en la reconstrucció de la muralla, la Ciutat no s'estava de confessar que «fia sos acerts y funda sas esperansas cap en la direcció y autoritat del Braç».⁶⁹ No era una frase banal. Uns anys abans, poc després del bombardeig de 1691, la Ciutat «desitjosa de encontrar lo acert» es dirigia al Braç per demanar-li «sie servit donar en esta materia son sentir y ab ella puga la Ciutat prendre resolució aparega convenir».⁷⁰ Durant aquell setge l'actitud del Braç va ser exemplar: va dirigir les esquadres de la coronela de la ciutat, va posar homes a les muralles, als baluards, als portals i va enviar persones que estiguessin contínuament al servei del governador i del Consell de Cent. Mentre durà l'atac, el Braç va col·laborar en l'apagament de focs i va proporcionar carrosses per transportar farina. L'activitat va ser tanta que fins i tot el dia 11 de juliol li van faltar homes per complir totes les obligacions que havia assumit.⁷¹ Conseqüència natural va ser que durant el bombardeig de 1692 la Ciutat va recórrer de nou a la noblesa perquè «dessitjant lo acert dessitja córrer ab tot uniformitat ab lo present Bras».⁷²

Una lectura de l'actuació del Braç durant els setges que patí Barcelona entre 1684 i 1697 posa de manifest que hi ha un canvi en les relacions institucionals que manté la noblesa a l'hora de coordinar la defensa. Davant el setge de 1684 el Braç es va posar en contacte amb el governador i d'acord amb ell va organitzar la defensa i la planta dels nobles que defensaren la ciutat. En cap moment hi hagué un contacte amb el Consell de Cent.⁷³ En canvi, als setges de 1691 i 1693, trobem que el Braç manté una relació més o menys fluida tant amb la Ciutat com amb el governador, als qui ensenya la planta de defensa que ha ideat i la consensuen.⁷⁴ La tendència es va accentuar al setge de 1697, quan el lideratge de la Conferència dels

68. Cfr. LLDBM, G-69, vol. V, f. 209r. i f. 255r.

69. LLDBM, G-69, vol. V, f. 110r.

70. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 828r.

71. Aquell dia es constata la queixa de la falta de reforços, ja que alguns militars es trobaven als baluards i no volien abandonar-los per anar a les reunions del Braç, on també eren necessaris. Cfr. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 817r.

72. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 875r.

73. La planta de la defensa es troba a LLDBM, G-69, vol. IV, f. 137-140.

74. Cfr. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 811 i s. i LLDBM, G-69, vol. V, f. 8v i s.

dos comuns de la Ciutat i Braç es va erigir com un autèntic organisme director de la defensa, emetent directrius i redactant representacions al rei i virrei.⁷⁵ En aquest context es veu amb claredat que la sintonia del Braç amb la Ciutat va ser molt més gran que no pas amb el governador, gest ben indicatiu del nou tarannà que anava assolint la noblesa catalana. A tot això, caldria afegir que entre 1691 i 1694, a banda de compartir molta més informació a través d'ambaixades, la Ciutat va demanar tres vegades que la noblesa enviés cartes al rei a través de l'ambaixador dels consellers (1691, 1693 i 1694). Durant aquest període la Diputació només ho va fer l'any 1691.⁷⁶ El fet era un nou signe de la influència que els comuns consideraven que tenia el Braç Militar a la Cort.

La intensitat de tracte també va donar lloc a la creació de nous mecanismes institucionals que palesen la confiança creixent entre aquests dos comuns. Un d'ells es produí durant el setge de 1693, quan el Consell de Cent va acordar (amb el vistiplau del Braç), que els dos representants que la noblesa havia designat per assistir al Consell de Cent en el que fos menester també participessin en les reunions del Consell de Cent i la novena de guerra: «hajan de concórrer dits cavallers y votar per son ordre axis com els altres».⁷⁷ La mesura suposa «assumir» com a propis del Consell de Cent els membres nomenats pel Braç Militar, els quals votaven en les decisions del consistori barceloní en igualtat de condicions que la resta de membres del consell i de la novena de guerra. La mesura suposa una manera d'ampliar la base social de persones que participen en les decisions de la guerra, alhora que mostra la gran confiança que la Ciutat estava dipositant en els membres de l'estament militar. L'altre episodi es produeix unes setmanes després. A l'agost l'armada francesa torna a passar per Barcelona i hi ha el perill d'un nou bombardeig. El Consell de Cent envia dos ambaixadors al Braç per plantejar la necessitat de fer una representació al virrei, però amb la peculiaritat que «per atacar los inconvenients y abreviar se podrian servir los dits senyors ambaixadors conferit lo dit fet ab la present junta [del Braç Militar] y resoldre de conformitat lo que aparega més convenient».⁷⁸ En aquest cas trobem justament la dinàmica contrària: els dos ambaixadors de la Ciutat adquireixen poder per parlar en nom de tot el Consell de Cent i consensuar acords amb tota la junta del Braç Militar (d'igual a igual). La Ciutat participava de les decisions del gremi militar, igual que abans ho havia fet el Braç. Aquestes estructures, alhora que mostren el dinamisme institucional català, capaç de generar «noves i agosarades institucions», en paraules de Núria Sales, també palesen una intimitat i confiança creixent de la Ciutat vers el Braç Militar. Bé ho mostraven els mateixos consellers el 1697 un cop finalitzat el setge. El seu agraïment cap a la noblesa era tan gran que

75. Cfr. LLDBM, G-69, vol. V, f. 389 i s. Sobre aquestes conferències de 1697 vegeu MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns i el Braç Militar...*, 123 i s.

76. Les cartes a través dels ambaixadors del Consell de Cent daten de 21 de juny de 1691 (LLDBM, G-69, vol. IV, f. 799v), el 20 de juny de 1693 (LLDBM, G-69, vol. V, f. 35v) i el 19 de juliol de 1694 (LLDBM, G-69, vol. V, f. 159v). Per a les cartes a través de l'ambaixador de la Diputació cfr. LLDBM, G-69, vol. V, f. 824 i s.

77. LLDBM, G-69, vol. V, f. 14r.

78. LLDBM, G-69, vol. V, f. 85r.

«esta Ciutat sempre tindrà molt present esta merssè y procurarà totas los ocasiones puga per demostrar tot affecte y estimació».⁷⁹

Aquesta progressiva unió entre el Braç Militar i el Consell de Cent no era casual. Els estudis de James Amelang, confirmats pels més recents d'Albert García Espuche,⁸⁰ estan palesant la particularitat del cas barceloní, en el qual les diferències socials eren cada vegada més difoses i els ascensos en l'escala social més freqüents del que es podia pensar. Com destaca Amelang, la creació del Braç Militar «va confirmar la veu dominant de Barcelona dins del conjunt de l'aristocràcia catalana»,⁸¹ i va esdevenir un mecanisme utilitzat per la mateixa elit ciutadana amb la finalitat d'eixamplar les seves quotes de poder. Una anàlisi dels membres del Braç Militar entre 1700 i 1711 posa de manifest que el 38% eren o havien estat ciutadans honorats de Barcelona, un 33% cavallers i un 28% nobles.⁸² Podem observar que aquesta progressiva unió en l'actuació política entre la noblesa i els consellers era el resultat natural de la progressiva penetració de l'elit barcelonina dins el Braç. El 1684 el Braç presentava al virrei un memorial amb el llistat de tots els seus membres que en els darrers anys havien patit injustament els allotjaments de soldats. Resulta ben significatiu observar que la meitat d'aquests membres eren ciutadans honorats de Barcelona, prova evident que el Braç protegia i actuava també en defensa dels membres de la corporació barcelonina.⁸³ En el mateix sentit cal entendre les lluites internes que, a partir de 1692, es van produir dins el Braç Militar per determinar si la presidència del Braç li pertocava als títols o al protector. El llarg memorial que féu aquell any el Braç defensant la prioritat del protector sobre els títols suposava una afirmació del poder de la petita i mitjana noblesa, que sovint procedia de mercaders i ciutadans honorats recentment ennoblits.⁸⁴ No era casualitat que aquest memorial s'escrivís precisament el 1692, en plena guerra dels Nou Anys. Era aquesta noblesa de perfil baix la que s'estava implicant en la defensa del país de manera directa, no pas l'alta noblesa titulada.⁸⁵ L'episodi no deixa de ser

79. MNA, vol. XXII, 215.

80. Un bon recull actualitzat dels estudis de James Amelang a J. AMELANG, *«Gent de la Ribera» i altres assaigs sobre la Barcelona moderna*, Vic, Eumo Editorial, 2008. Vegeu també les aportacions d'Albert García Espuche, especialment a, A. GARCÍA ESPUCHE, *Un siglo decisivo. Barcelona y Cataluña 1550-1640*, Madrid, Alianza, 1998; i *Barcelona entre dues guerres: economia i vida quotidiana 1652-1714*, Vic, Eumo Editorial, 2004.

81. AMELANG, *La formación...*, 98.

82. Vegeu MARTÍ, «El Braç Militar de Catalunya. Una institució decisiva en el tombant del segle XVII», VI Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Barcelona, 15-19 de desembre de 2008.

83. Cfr. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 213r.

84. El memorial, titulat «Por el muy ilustre y fidelísimo Braço Militar sobre el acierto con que revocó las ordinaciones hechas...» es troba, entre altres llocs, a la Biblioteca de l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives.

85. Molt significativament un dels signants del memorial va ser Narcís Descatllar, que anys després seria marquès. Tot i així ell va acceptar no tenir la precedència. Cfr. A. LÓPEZ DE MENDOZA, *Historia de las Guerras Civiles de España*, Zaragoza, Diputación Provincial de Zaragoza, 1882, 2 vol. Tot el conflicte de la precedència es troba explicat a les planes 76-80 del volum II. La referència de Narcís Descatllar es troba a la plana 78.

una nova manifestació d'un Braç cada vegada més proper als interessos de l'elit barcelonina que no pas de l'alta noblesa.

Després del setge de 1697 la unió del Braç amb el Consell de Cent semblava indestructible, com bé ho va demostrar la història posterior de la Conferència dels Tres Comuns. Però no totes les institucions van veure l'ascens del Braç amb els mateixos ulls. En aquest sentit, resulta inevitable preguntar-nos quina va ser la reacció dels diputats.

El Braç Militar i la Diputació

Una ullada general als contactes entre els diputats i els militars assenyala que la relació va ser positiva. Jaume Dantí considera que durant la dècada dels vuitanta, la Diputació va mostrar una «predisposició a afavorir els aspectes de representació social de l'estament» militar,⁸⁶ la qual cosa es visualitza en el suport a la reactivació de la Confraria de Sant Jordi. Igualment, el 1671 el Braç manifestava la seva alegria perquè les diputats havien decidit escriure al rei per demanar que els membres de la Reial Audiència no admetessin les procures dels títols.⁸⁷ El 1682 el Braç protestava per l'empresonament de Francesc Cases, un burgés honorat de Perpinyà, i demanava a la Diputació que sortís en la defensa de les Constitucions. El tema era tan greu que els diputats acceptaren tenir una conferència d'assessors de les dues cases per consensuar els punts i la justícia de les demandes del Braç.⁸⁸ El mateix suport va donar la Diputació a les demandes del Braç perquè la plaça vacant del Consell d'Aragó al març de 1683 fos ocupada per un català, i poc després el Braç acompanyava la Diputació en la protesta al virrei pels abusos en l'impost de la bolla.⁸⁹ Durant el conflicte dels Gorretes de 1687-1689 és conegut el suport que va donar la noblesa a la Diputació en totes les actuacions.⁹⁰ Aquesta sintonia sembla que es manté entrada ja la dècada dels noranta. El 1691 el Braç, a petició dels diputats, acordava fer una ambaixada al rei sobre la situació militar del Principat per «la molta uniformitat ab que sempre han corregut estos dos comuns».⁹¹ Les mostres de cordialitat es van repetir exactament igual el 1696 arran dels nous atacs francesos.⁹² De fet, tant el dietari de la Diputació com el del Braç Militar constaten que a partir de 1690 la correspondència entre la Diputació i el Braç va augmentar de manera considerable.⁹³

Però aquesta imatge aparentment positiva amaga unes tensions entre aquests comuns que no sempre són fàcils de veure, perquè les relacions entre ells no eren

86. DANTÍ, «L'afebliment de la Generalitat...», XIII.

87. Cfr. DDP, vol. VII, 383.

88. DDP, vol. VIII, 592 i s.

89. Cfr. DDP, vol. VIII, 630 i 673 i s.

90. Entre d'altres, podeu consultar ESPINO, «Catalunya durante el reinado...», 74-79; DANTÍ, *Aixecaments populars...*; DANTÍ, «L'afebliment de la Generalitat...», XX i XXII.

91. LLDBM, G-69. vol. IV, f. 856v.

92. LLDBM, G-69. vol. V, f. 258r.

93. A tall d'exemple vegeu el que va succeir amb la correspondència els anys 1690-1691. Cfr. LLDBM, G-69. vol. IV, f. 727r, 760r i 779r.

d'igual a igual. Diversos són els elements que ens poden ajudar a copsar aquest fet. Uns serien els enfrontaments que van tenir els diputats amb la noblesa pel lloc que aquesta havia d'ocupar a les cerimònies religioses. El 1673 el protector del Braç Militar va protestar perquè els assessors de la Diputació els precedien en els actes. Fonamentaven les seves queixes en els precedents de 1645, 1646 i 1647. Els diputats consideraven que els assessors formaven un sol cos amb els oficials de la Generalitat i que per tant no es podien diferenciar. A més, afegien, els casos esmentats pel Braç havien estat suspesos fins que la Corona donés un veredict de definitiu.⁹⁴ La importància del conflicte rau en el fet que el Braç està qüestionant la precedència dels assessors, no dels diputats. Aquest és el nivell protocol·lari en què els diputats situen els oficials de la noblesa. Els enfrontaments sobre el tema continuaren els anys següents. El 1686 el dietari recull que, en una nova cerimònia, «no es vingut en ella lo molt il·lustre protector del Bras militar, com sempre acostuma, per ocasió de las diferencias ab los magnífics assessors».⁹⁵ Encara el 1696 el conflicte era ben viu i donava lloc a àcids enfrontaments. Aquell any el protector va comunicar als diputats que «si lo fidelíssim consistori tenia reparo en fer lo que tenia explicat de paraula a un dels consistorials [la precedència dels oficials del Braç sobre els assessors], també lo tenia el Bras en assistir a la funerària».⁹⁶

Els enfrontaments pel protocol en les cerimònies públiques era un tema freqüent, ja que manifestaven el paper que cadascú jugava dins la societat. En aquest context, l'autèntic rival de la Diputació era el Consell de Cent. Si bé el tema és conegut,⁹⁷ cal considerar que als anys noranta es van produir altres episodis d'aquest enfrontament. Per exemple: la causa que va impedir que al juny de 1694 es produís la primera conferència de quatre comuns va ser de caràcter protocol·lari. El Consell de Cent ja era ben conscient abans de començar que «esta concurrència se podria dificultar per no estar acorde ab lo tractament que se hauria de donar a la excel·lentíssima ciutat».⁹⁸ Un cop passat el setge, Carles II va concedir als consellers el dret de cobertura. El Braç Militar va considerar que el rei havia clarificat la qüestió del protocol i que «per dita mercè poden cessar alguns reparos se han sucitat» amb la Diputació.⁹⁹ Però no va ser així i les conferències no es van tenir. El 1696 el Braç decidia fer una festa per celebrar la millora de la salut del rei i per això va convidar els diputats i consellers. Sorgeix un greu enfrontament entre ells perquè els diputats pretenen la precedència als consellers, a la qual cosa es nega el Braç.¹⁰⁰ Després d'un fracassat intent de conferències entre noblesa i diputats, el Braç considera que ha de donar la precedència als consellers i com a conseqüència la Diputació rebutja assistir als actes. L'episodi és indicatiu de dos fets: d'una banda, de l'enfrontament entre diputats i consellers per la preeminèn-

94. Cfr. DDP, vol. VII, 656 i s.

95. DDP, vol. VIII, 855.

96. LLDBM, G-69, vol. V, f. 236v.

97. Cfr. MARTÍ, «La classe dirigent de Barcelona...».

98. MNA, vol. XXI, 153.

99. LLDBM, G-69, vol. V, f. 171r.

100. LLDBM, G-69, vol. V, f. 308v.

cia social i política; de l'altra, del reforçament de la imatge que hem dibuixat sobre la proximitat entre el Braç i la Ciutat.

Si aquest era el nivell d'enfrontament dels diputats amb els consellers, no ens pot estranyar que els diputats miressin amb més menyspreu el Braç. No era casualitat que tant el 1684 com el 1695 el Braç constati que la Diputació havia decidit escriure al rei i no l'hagués informat directament.¹⁰¹ Tampoc ho era que el 1689 la Diputació fos l'únic comú que no va respondre a la petició del Braç de tenir conferències de comuns.¹⁰² Les relacions entre ells certament podien ser ambivalents. El 25 de novembre de 1689, arran del conflicte dels Gorretes, el Braç Militar feia una ambaixada als diputats per coordinar la seva actuació. El dietari de la Diputació no va deixar de constatar la novetat d'aquest fet perquè «no acostumave» a fer-ho.¹⁰³ Les divergències latents es van fer evidents arran de les conferències. Els intents que van fer tant els consellers com la noblesa per assolir una conferència de tres o quatre comuns implicava el reconeixement de la igualtat de les tres institucions, a la qual cosa els diputats no estaven disposats. Això es manifestà en tres grans enfrontaments: el 1694, el 1696 i el 1697.

Les Conferències del Braç Militar i la Diputació

El setembre de 1694, tot i el fracàs de les propostes de juliol passat, els consellers consideraven que calia tenir una conferència de tres comuns per parlar sobre la situació militar.¹⁰⁴ Atesa la gravetat del tema, els consellers demanaven al Braç que comunicuessin als diputats que la Ciutat estava disposada a reunir-se «sens atendre a precedències ni a cosa alguna, oferint passar per lo que consideraria haver de passar esta ciutat».¹⁰⁵ La proposta de conferències va generar un gran debat dins la Diputació, en la qual el principal opositor era l'oïdor militar, partidari que «en las conferències no hi intervingue lo Braç Militar per no haver-se estilat mai i de altra part representen al Braç los Il·lustríssims i fidelíssims Senyors Diputats».¹⁰⁶ A tot això s'afegia l'oïdor reial, que considerava que les conferències s'havien de fer «tansolament en la present casa i en la casa de la ciutat».¹⁰⁷ El diputat i l'oïdor eclesiàstic estaven inicialment a favor de tenir els conferències i els diputats militars i reials creien que calia convocar una dotzena per assessorar-los.

Això generà una indefinició per part dels diputats, de manera que el 2 d'octubre el Braç els instava a prendre una decisió. Es va decidir aleshores que un consistorial i el protector es reunissin per determinar els detalls menors de la conferència. La reunió es va desenvolupar el 14 d'octubre i s'acordaren diferents punts,

101. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 131r i DDP, vol. IX, 550.

102. LLDBM, G-69, vol. IV, f. 283r i s.

103. DDP, vol. IX, 33.

104. Una explicació més àmplia d'aquesta conferència es pot trobar a MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns i el Braç Militar...*, 119 i s.

105. MNA, vol. XXI, 194.

106. DDP, vol. IX, 438.

107. DDP, vol. IX, 438.

entre els quals destacaven els següents: que les conferències comencessin a la Diputació «donant la precedència de las personas anomenades per la ciutat y Braç Militar amb igual tractament de senyoria a tots»; que totes les reunions es tinguessin a la casa de la Diputació i de la Ciutat alternadament i que les despeses del correu que s'enviaria a Madrid les paguessin la Ciutat i la Diputació a parts iguals.¹⁰⁸ Els acords suposaven un joc d'equilibri protocol·lari on tots havien de renunciar a una part de les seves exigències. El Braç Militar aconseguia que el seu tractament fos el mateix que els consellers però les conferències no es produïrien a la sala del Braç. La Diputació gaudia de la prioritat en el lloc de reunió però havia d'acceptar donar un tractament al Braç Militar millor del que hagués desitjat.

La proposta fou presentada de nou als diputats i oïdors, però fou rebutjada tot i el suport del diputat i l'oïdor eclesiàstic. Novament foren els oïdors militars i reials els principals opositors, que estaven conformes amb la proposta, sempre que en les conferències a la casa de la Diputació només tinguessin precedència sobre els diputats els consellers de la ciutat. En el seu favor argumentaven el protocol seguit durant la festa de Sant Jordi, en la qual, tot i assistir junts el Consell de Cent, la Diputació i el Braç Militar, aquest últim no gaudia de precedència sobre els diputats.¹⁰⁹ Aquesta opinió, sumada a l'exigència dels diputats militars i reials de reunir una dotzena, impedí que la Diputació donés el vistiplau a la conferència. Vist en conjunt ens adonem que la principal dificultat de la Diputació era el tractament que s'havia d'atorgar al Braç Militar. En cap cas s'accepta que els representants del Braç precedeixin els seus representants. A banda d'això s'ha de destacar que no es contemplava la possibilitat de tenir les reunions a la sala del Braç, de manera que es reforçava el paper secundari de la noblesa.

El conflicte va augmentar d'intensitat a les fracassades conferències de 1696. Com hem esmentat abans, el Braç va celebrar una cerimònia a la capella de Sant Jordi per la millora de la salut del rei i convidà la Diputació i la Ciutat. Això va tenir com a conseqüència el referit enfrontament amb els diputats per la precedència dels consellers. Per tal de solucionar-los la noblesa va proposar tenir una conferència amb la Diputació. El 5 de novembre s'acordava que tres representants de la Diputació i tres del Braç Militar es reunissin «en lo aposento dels assessors de la casa».¹¹⁰ Era la primera vegada que la Diputació acceptava fer una conferència amb el Braç. El dia 6 els representants del Braç es trobaven reunits esperant la vinguda del membre de la Diputació, però vingué l'escrivà major del consistori, que els comunicà com el diputats consideraven que «representaven los tres braços y lo militar no es sinó un de ells», per la qual cosa «no entenian donar la precedència» als membres de la noblesa. La reacció dels representants del Braç va ser furibunda:

[...] admiraven lo reparo, mayorment quant lo consistori te molt freqüentament conferència ab la excel·lentíssima ciutat, que es sols lo cap y no tot

108. Cfr. DDP, vol. IX, 442.

109. Cfr. DDP, vol. IX, 443.

110. LLDBM, G-69, vol. V, f. 309r.

lo Bras Real y no li regateja ans be li dona la precedència y que dificulta donar-la a tot lo Bras Militar, en vista del que esperarian que sas senyories nol's negaren esta prerrogativa puix sense ella no entenen tenir conferència.¹¹¹

El Braç disparava al punt clau de l'enfrontament. La Diputació tractava injustament el Braç per pura voluntat. No es podia justificar la precedència dels representants dels diputats sobre els del Braç basant-se en el fet que els primers eren més representatius que els darrers. Durant tota la segona meitat del segle, en les conferències amb el Consell de Cent, els diputats sempre havien donat la precedència als consellers, els quals eren molt menys representatius que no pas el Braç. La Ciutat no representava tot un Braç; el consistori de la noblesa, en canvi, sí. Des de la perspectiva dels fets succeïts en els anys anteriors, veiem que l'argumentació de la Diputació no era ingènua. La negativa a cedir la precedència al protector davant els assessors de la Diputació a les cerimònies públiques argumentant que diputats i assessors «formaven un sol cos» (cosa bastant qüestionable), enllaçava amb la negativa de 1694 a tenir una conferència dels tres comuns, perquè es considera que el Braç Militar ja estava representat dins la Diputació. Si bé això era veritat, també ho era que el Braç Reial també estava representat a la Generalitat, i no per això es deixaven de reunir amb el Consell de Cent. Ara l'argumentació per no donar la precedència s'enriquia amb un criteri de quantitat, és a dir: la Generalitat representava més estaments que no pas el Braç, per això ha de tenir precedència. Però tornem als fets.

La reacció tan forta del Braç i «atés lo temps es tan breu» farà que els diputats cedeixin a les pretensions de la noblesa i acceptin la seva precedència, però amb una condició: que les reunions es tinguin «o en la diputació o en part neutral».¹¹² Els representants del Braç no accepten aquesta condició, que suposa una altra manera de negar la preeminència a la noblesa. Davant això, la Diputació informa al Braç que ha deliberat consultar el fet a una novena o dotzena, ja que «como no es troba en la casa exemplar de haver tingut conferencias ab lo molt il·lustre Bras, esser esta materia cas nou, necessitaven de fer dita diligència».¹¹³ Davant aquest fet, el Braç considera que no és possible tenir la conferència i decideix convidar a les celebracions tant el Consell de Cent com la Diputació, la qual renuncia a assistir-hi per evitar donar la precedència als consellers. El Braç, ofès per la negativa dels diputats, mostrava com «major era lo sentiment tenia lo Bras de no haver merescut ni lo tractarse ni lo vencerse las dificultats com ni lo autoritzar las festes aquell fidelíssim consistori».¹¹⁴ La noblesa era ben conscient del rebuig que els diputats manifestaven contra ells. Tot i que aquesta vegada havien aconseguit evitar una nova victòria de la Diputació en la qüestió de la precedència, la batalla encara restava oberta.

111. LLDBM, G-69, vol. V, f. 309r; vegeu també DDP, vol. IX, 705 i 706.

112. LLDBM, G-69, vol. V, f. 310r; vegeu també DDP, vol. IX, 706.

113. LLDBM, G-69, vol. V, f. 310r.

114. LLDBM, G-69, vol. V, f. 310v.

El següent punt d'enfrontament es produí amb les conferències dels Tres Comuns de 1697 i aquesta vegada els diputats van aconseguir guanyar la partida. Davant el perill d'un nou setge de la ciutat, el Consell de Cent va proposar novament als comuns la necessitat de tenir una conferència de representants de tots ells. Els consellers, conscients de les dificultats que podien haver-hi amb l'afer del protocol, introdueix dues novetats: que durant les reunions els representants s'asseguessin per estament, i no per comú, i que totes les reunions es tinguessin al Consell de Cent.¹¹⁵ La reacció del Braç va ser ben positiva i acceptava tenir la Conferència «sens disputar-se per part del Braç lo puesto».¹¹⁶ Els Diputats, després d'alguns debats, també acceptaren assistir-hi, això sí, amb el compromís «que en ningú temps pogués servir en exemple per quant lo present cas mai havia succeït» i que les futures conferències «s'observen los exemplars estilats» amb anterioritat.¹¹⁷ A l'hora de la veritat, però, la conferència va estar formada per l'oïdor reial i tres representants de la Diputació, el conseller tercer i tres representants de la ciutat, i, finalment, dos representants del Braç.¹¹⁸ Si bé és cert que els representants es reuniren per estament i no per comú, no és menys cert que no hi va haver cap oficial del Braç i que el nombre de representants de la noblesa va ser menor que el dels diputats i consellers. Així doncs, aquesta vegada, els diputats havien jugat bé les seves cartes i assolien una posició més prestigiosa sobre el Braç Militar i exactament igual que la del Consell de Cent.

A partir d'aquesta data, la batalla de la noblesa per aconseguir un major reconeixement institucional per part de la Diputació es va traslladar a les conferències dels Tres Comuns. Les conferències dels Tres Comuns van tenir una llarga etapa de formació, especialment entre els anys 1698 i 1705. El més habitual fou que el Consell de Cent i el Braç Militar nomenessin sis membres i la Diputació nou, i que les reunions es tinguessin alternadament a la casa de la Ciutat i de la Diputació. Aquest període es va caracteritzar per greus enfrontaments entre els comuns pel fet de les conferències, la qual cosa va portar en més d'una ocasió a un trencament de relacions i que el Consell de Cent i el Braç continuessin les conferències sense la participació dels diputats.¹¹⁹ Les causes de l'enfrontament van ser dues: les competències i el nombre de representants que tenien les conferències. D'aquestes ens interessa centrar-nos en la segona, perquè és conseqüència directa del concepte que tenia la Diputació del Braç i de la lluita per la preeminència social i política. Al llarg d'aquells anys, militars i consellers van pretendre que el nombre de representants que enviava cada comú a les conferències fos sempre igual entre ells, la qual cosa suposa afirmar la igualtat política de les tres institucions. La Diputació, en canvi, considerava que ella havia de nomenar un major nombre de representants que

115. Cfr. MNA, vol. XXII, 155.

116. DDP, vol. IX, 764.

117. DDP, vol. IX, 766.

118. MNA, vol. XXI, 156

119. Una explicació senzilla dels conflictes interns entre la Diputació i els dos comuns dins la conferència es pot consultar a MARTÍ, *La Conferència dels Tres Comuns (1697-1714)*..., 267-293.

els altres dos comuns. El seu posicionament es fonamentava en dos arguments. El primer, com ho deien els diputats als consellers el 1703, era perquè els diputats representaven...

[...] legalment los tres estaments que componen la Cort General, y ab est motiu apar que fent vostra excel·lència un cos ab lo molt il·lustre y fidelíssim Bras Militar no sols deuria esser igual lo número de ditas persones [de la Diptuació], sinó encara mayor.¹²⁰

Novament ens trobem amb l'argument de la representativitat. Els diputats consideren que ells representen tota la societat i que els altres dos comuns no, per la qual cosa han de tenir més representants que ells. El segon argument era la consideració que les conferències dels comuns eren reunions de dos cossos (i no de tres); és a dir, reunions de la Diputació per una banda i del Consell de Cent i el Braç per una altra. Per als diputats, aquestes conferències no eren realment conferències de tres comuns, sinó de dos. Com deien el 1701, eren unes conferències que seguien el model de les de 1678, en les quals no participava la noblesa.¹²¹ Per als diputats, el Braç Militar participava a les conferències dins el Consell de Cent, i per aquesta raó, la Diputació deixava a criteri dels consellers decidir «lo modo ab que se devia lograr lo concurs del molt Il·lustre y fidelíssim Bras fent un cos ab vostra excel·lència».¹²²

Aquest tipus de plantejament enllaça amb els enfrontaments entre la noblesa i els diputats que hem exposat anteriorment. La Diputació es nega a reconèixer la presència del Braç a les conferències dels Tres Comuns com un igual, de la mateixa manera que s'hi negava el 1694 i el 1696. Aquesta visió queda reforçada per diversos elements més que es van produir durant les conferències de comuns de 1698-1705. El primer és que tota la correspondència que manté la Diputació sobre les conferències sempre és amb el Consell de Cent i no amb el Braç Militar, de manera que es reforça la idea de dos «cossos», i que la noblesa no fos un interlocutor vàlid. La segona és el fet que totes les reunions que van tenir els tres comuns en conferència durant aquells anys van ser alternades entre la casa de Consell de Cent i de la Diputació, precisament, la mateixa demanda que feia l'òïdor reial el 1694. No se'n va fer cap a la sala del Braç. A tot això, cal afegir-hi que els diputats van recordar als consellers que si el 1697 havien acceptat la presència del Braç, amb els problemes que això comportava, era per «donar gust a vostra excel·lència en dita petició però fou ab la protesta de no poder ser tret en exemplar lo sobredit cas». Els diputats permetien, a desgrat seu, la presència del Braç a les conferències, però remarcant que era un excepció que no es podia repetir. Tot plegat posa de manifest que les primeres conferències dels Tres Comuns van ser també un camp de batalla en què la Diputació negava al Braç Militar el reconeixement polític d'un

120. MNA, vol. XXIV, 252.

121. DDP, vol. IX, 1239.

122. DDP, vol. IX, 1239.

igual. El prestigi del Braç durant el darrer terç del segle XVII i el començament del XVIII va topar amb l'oposició frontal dels diputats.

Però el posicionament de la Diputació no s'explica només pel creixent protagonisme polític del Braç. En el rerefons de tot hi ha una consciència, mai explicada verbalment, que considera el Braç una institució dependent de la Diputació. En aquest context, l'autonomia del Braç implicava una pèrdua d'influència per part dels diputats. Ho podem veure en diferents elements. Un d'ells és el fet que el Braç no tingui una casa pròpia. Totes les reunions del Braç es feien en una sala que els cedien els diputats i que es trobava al costat del saló de Sant Jordi. Això facilitava que, en els grans esdeveniments, el Braç no fos una institució autònoma. Per a les celebracions per la millora de la salut del rei el 1696, el Braç va demanar als diputats que li deixessin el Saló de Sant Jordi; a la Catedral, els instruments de plata, i a la Ciutat, els tapissos.¹²³ Les dues institucions compartien el mateix patró: Sant Jordi. D'altra banda, la Confraria de Sant Jordi era més dependent de la Diputació que no pas del Braç Militar.¹²⁴ L'àmbit d'actuació del Braç Militar era la defensa de tota la noblesa catalana, una missió que també tenien els Diputats. No deixa de ser significatiu que les actes de les reunions del Braç Militar de Corts es guardessin a l'arxiu de la Diputació, mentre que les del Braç Reial es guardaven al Consell de Cent i les de l'Eclesiàstic, a la seu de Tarragona. Encara més, l'enfrontament que el 1696 tenen els diputats amb els consellers per la precedència a les festes organitzades pel Braç Militar rau en el fet que aquestes tinguessin lloc en el Saló de Sant Jordi. La Diputació no podia permetre que a casa seva els precedissin els consellers. Les limitacions pròpies de la corporació militar (envia pocs ambaixadors, té pocs recursos econòmics) i la tradicional dependència dels diputats ajuden a entendre que aquests segons no veiessin amb bons ulls el creixent prestigi polític del Braç. En el fons era una nova manifestació de la minorització política dels diputats.

Consideracions finals

Els fets s'acabaren imposant. El protagonisme polític i militar que el Braç Militar havia demostrat a la darrerria dels segle XVII es va completar amb la fèrria defensa del marc constitucional sota el govern de Felip V. Com recordava Josep Alòs al 1706, el lideratge del Braç Militar era inqüestionable, perquè sota el seu exemple «por ser de personas ilustres y nobles sigue la ciudad en su consejo de ciento, que lo más se impone a la plebe, y los diputados han de hacer lo mismo, si no

123. LLDBM, vol. V, f. 310v.

124. La bibliografia sobre la Confraria de Sant Jordi és bastant àmplia. Una senzilla síntesi es pot trobar a DE SALVADOR, «El Real Cuerpo...», 372-376. Vegeu també l'estudi clàssic d'A. DURAN I SANPERE, *Els cavallers de Sant Jordi*, Barcelona, Altés Editorial, 1984; també resulta interessant M. RIBOT I IGLESIAS, «La confraria dels cavallers de Sant Jordi de Barcelona en sus últimos tiempos», *Actes del I Congrés de Història Moderna de Catalunya*, vol. II, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1984, 463-469.

quieren ser mal vistos entre los del pueblo».¹²⁵ En aquest sentit, l'assentament polític del Braç durant la darrerria del segle XVII i la defensa de les Constitucions van posar de manifest el poder creixent de la Conferència dels Tres Comuns. Els membres del Consell d'Estat eren ben conscients d'això, i el 1704 estaven convençuts que dins la Conferència «el mismo Brazo era la parte más poderosa».¹²⁶ No per casualitat, amb l'aprovació definitiva de les Conferències a les Corts de 1705-1706, es reafirmava aquest paper de la noblesa catalana. A patir d'aquella data, totes les conferències dels Tres Comuns van estar formades pel mateix nombre de representants de cada comú, i les reunions es van fer alternativament en les cases de la Diputació, Ciutat i Braç Militar. Era la millor prova que la noblesa havia guanyat la partida als diputats.

Però el tema no es queda només aquí. Les Corts de Carles III, l'arxiduc, també van aprovar altres Constitucions que reforçaven el paper del Braç Militar. La Constitució XII establí que cada any la Diputació havia de donar 1.000 lliures al Braç per a les seves despeses i, a petició del Braç, podia donar-li 1.000 lliures més.¹²⁷ Era un element prou important, que atorgava una gran autonomia política al Braç i que suposava que la Diputació havia de «donar servei» al Braç, fet gairebé impensable uns anys abans. A més, també es va aprovar que els processos familiars del Braç Militar de Corts es guardessin a l'arxiu del Braç (capítol 92), amb la qual cosa la Diputació perdia un nou camp d'influència. A tot això s'afegí la prohibició que els oficials reials intervinguessin a les juntes del Braç (capítol 18), el dret a enviar ambaixadors a Madrid (Constitució 60) i la designació del protector com un membre del Tribunal de Contrafacions (capítol 83). Totes aquestes lleis equiparaven el Braç als altres comuns de manera definitiva, en igualtat absoluta.

No sabem què hagués passat amb el Braç Militar si no s'haguessin produït els fets de 1713-1714. Molt probablement la noblesa hagués construït una casa pròpia per mostrar de manera clara el seu poder i visualitzar la seva independència de la Generalitat. La veritat és que a la fi de la primera dècada del segle XVIII el Braç Militar estava assentat com una institució de primer ordre, que competia amb la Diputació per tenir el segon lloc en la representació política del país, darrere dels consellers.¹²⁸ El seu èxit s'explica fonamentalment per dues raons: la fèrria i constant defensa que féu de les Constitucions de Catalunya entre 1690 i 1714, i la seva composició social, barreja original de ciutadans i burgesos honrats, de gaudins,

125. J. M. GAY Y ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, Madrid, Marcial Pons, 1997, 755.

126. ARCHIVO HISTÓRICO NACIONAL, Estado, leg. 272, exp. 46, 11 d'octubre de 1704. De fet, Núria Sales ja ho va endevinar quan plantejava que la Conferència era «conseqüència de la creació d'aquest Braç Militar». Cfr. SALES, *De Tuïr...*, 211.

127. És interessant constatar que el 1701 s'havia aprovat una constitució similar, però amb la limitació que les segones 1.000 lliures havien de ser aprovades per una divuitena mixta de membres de la Diputació i la noblesa. És a dir, el 1701 la Diputació podia exercir un lleuger control sobre les despeses del Braç.

128. Sobre els conflictes a partir de 1705 entre la Diputació i el Braç per tenir un major protagonisme polític vegeu, MARTÍ, «La Diputació del General...», 233-238.

cavallers i petita noblesa. Això fa del Braç Militar una institució única, cada vegada menys militar i que comptava amb el suport de sectors més amplis de la societat catalana. Aquest prestigi s'havia forjat en la seva actitud ferma durant els difícils anys de 1684-1697 i en la seva visió de país, capaç d'adonar-se de l'increïble potencial que podia tenir una Conferència del Tres Comuns, de les quals fou el màxim impulsor. Els fets li acabaren donant la raó. Quan l'11 de setembre Rafael Casanova cau ferit, el pendó de Santa Eulàlia es recollit pel comte de Plasència, protector del Braç Militar. El diputat militar no hi era. El fet, no per ser massa conegut deixa de ser significatiu.